

KS. KRZYSZTOF KONECKI*

WŁOCŁAWEK–TORUŃ

Andrzej Żądło, „*Lex orandi – lex credendi*” w modlitwach nad darami Adwentu w Mszale Pawła VI. *Studium hermeneutyczno-liturgiczne*, Katowice 2013, ss. 266

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/TiCz.2015.018>

Monografia, która jest przedmiotem tej recenzji, została wydana w 2013 r. w Katowicach, w Księgarni św. Jacka. Recenzję wydawniczą napisał ks. prof. dr hab. Janusz Czernski, UO. Praca składa się ze Wstępu, trzech rozdziałów, Podsumowania, Zakończenia, Bibliografii (obszerna – 21 stron!), Wykazu skrótów, Streszczenia w języku angielskim. Recenzent odczuwa jednak niedosyt powodowany brakiem indeksu nazwisk cytowanych autorów.

Praca ta jest niewątpliwie najważniejszą pozycją naukowego dorobku ks. dr. hab. Andrzeja Żądła, prof. UŚ po uzyskaniu habilitacji. Autor podjął w niej studium modlitw nad darami Adwentu w Mszale rzymskim Pawła VI, który stanowi jeden z najcenniejszych owoców soborowej reformy liturgii. We wstępie do rozprawy (s. 5–18), który legitymuje się wszystkimi wymaganymi metodologicznie elementami, Autor wyjaśnia istotne założenia tego opracowania. Wprowadza czytelnika

---

* Ks. prof. dr hab. Krzysztof Konecki jest kierownikiem katedry Teologii Praktycznej na Wydziale Teologicznym UMK w Toruniu oraz założycielem i redaktorem naczelnym „Teologia i Człowiek”.

w problem swej rozprawy, charakteryzuje drogę postępowania – metodę pracy, wyjaśnia i precyzuje pojęcia, terminologię oraz sytuuje rozprawę w znamionach aktualnej problematyki nauk liturgicznych. Czytelnie nakreśla cel, jaki przyświeca prowadzonym badaniom: „chodzi w nich mianowicie w głównym zarysie o dostrzeżenie i wyeksponowanie styku wiary (*lex credendi*) z liturgią w Adwencie (*lex orandi*)”, odkrycie tematów teologicznych znajdujących się w treści studiowanych modlitw (s. 7). Słusznie zauważa, że w polskiej literaturze teologiczno-liturgicznej nie ma opracowań nt. małej euchologii Adwentu, znajdującej się w Mszałe rzymskim Pawła VI.

Całość problematyki niniejszej pracy została zawarta w trzech rozdziałach logicznie z sobą powiązanych. Tworzą one główny korpus pracy, hermetycznie zamknięty.

Rozdział pierwszy ma charakter historyczno-genetyczny, to znaczy wprowadzający. Aby dojść do finalnego etapu pracy, jakim są tematy teologiczne modlitw nad darami Adwentu Mszału Pawła VI, Autor słusznie poświęca pierwszy rozdział swojej monografii genezie i wymowie adagium *lex orandi – lex credendi*, które mówi o styku i wzajemnych zależnościach między wiarą i modlitwą, teologią i życiem. Kolejno w paragrafach prezentuje inspiracje liturgiczne, biblijne i patrystyczne adagium Prospera z Akwitanii, aby na końcu ukazać jego historyczny rozwój oraz umieścić je w kontekście swojego przedmiotu badawczego, jakim są modlitwy nad darami okresu Adwentu, znajdujące się w łacińskiej edycji Mszału Pawła VI. Czytelnik tego rozdziału otrzymuje tekst zwarty w swej treści, przejrzysty i merytoryczny.

W rozdziale II monografii Autor zapoznaje czytelnika z całym bogactwem historyczno-literackim i lingwistycznym modlitw nad darami Adwentu. Kwestie historyczne nakazują mu przyjrzeć się dokładniej samym tekstom, aby rozeznac ich pochodzenie i źródła historyczne; a więc z jakich sakramentarzy zostały zapożyczone, na ile zostały zmienione po wejściu od obecnego Mszału, ich ostateczną redakcję, a także ich zależność od innych źródeł pozaliturgicznych, jak teksty biblijne, patrystyczne, soborowe itp. Dalej następuje analiza lingwistyczna tekstów polegająca na odczytaniu ich sensu, ale bez wchodzenia już w to, w jaki sposób powstały. W dalszej kolejności czytelnik jest zapoznawany z analizą syntaktyczną formuł, która bada je od strony językowej. W ten sposób zostają zbadane

relacje, jakie zachodzą między poszczególnymi elementami języka oraz zasadami, na podstawie których elementy te zostały wprowadzone do tekstu. Z kolei przy zastosowaniu analizy semantycznej zostaje przebadane znaczenie poszczególnych znaków, a więc słów, zdań i całych tekstów oraz zostaje udzielona odpowiedź na pytanie, co określony tekst chce wyrazić. W ostatnim etapie następuje analiza pragmatyczna badanych tekstów, która pozwala na odkrycie treści formuły eucharystycznej i ustalenie sensu jej wypowiedzi. W ten sposób czytelnik otrzymuje bardzo szczegółową i wszechstronną, przeprowadzoną w sposób kompetentny i merytoryczny analizę studiowanych formuł eucharystycznych czasu Adwentu.

Po gruntownej i wielopłaszczyznowej analizie formuł modlitewnych logicznie w trzecim rozdziale Autor proponuje czytelnikowi syntezę, tj. pewne uporządkowanie i usystematyzowanie w tematy teologiczne tego wszystkiego, co było przedmiotem szczegółowej analizy w poprzednim rozdziale. Czyni to, posługując się metodą syntezy teologicznej, zwanej także metodą systematyczno-teologiczną, która towarzyszy Kościołowi od czasów patrystycznych. Autor wykazuje, że myśl teologiczna zawarta jest w samych modlitwach, przede wszystkim w ich treści, ale także w każdym detalu, poprzez który owa treść się przejawia, wyraża i dociera do odbiorcy. Dzięki treści tych modlitw jesteśmy zapoznani z wiarą Kościoła wyrażoną w analizowanych tekstach, którą uczestnicy liturgii poznają, manifestują i wyrażają, ilekroć w niej uczestniczą.

Lektura całości rozprawy przekonuje, że mamy do czynienia z opracowaniem niezwykle solidnym i bogatym w treść, ale także nowatorskim. Autor zadał sobie ogromny trud najpierw dotarcia, a następnie przestudiowania obszernego materiału źródłowego, który stanowią starożytne sakramentarze, księgi liturgiczne, źródła patrystyczne, dokumenty Stolicy Apostolskiej, a zwłaszcza dokumenty bezpośrednio związane z Soborem Watykańskim II, jego przygotowaniem, przebiegiem i realizacją jego postanowień.

Ksiądz dr hab. Andrzej Żądło zajął się w recenzowanej pracy bardzo ważnym dla teorii i praktyki liturgii oraz formacji liturgicznej problemem. Ukazał w swej pracy potrzebę ciągłego sięgania do skarbcza eucharystii Kościoła, studiowania i odczytywania tekstów modlitewnych oraz zaproponował metody, sposoby, jakimi te teksty, którymi Kościół się posługuje i modli, mogą i powinny być pogłębiane. Po raz pierwszy w pol-

skiej literaturze liturgicznej otrzymaliśmy tak głębokie i wszechstronne naświetlenie tego problemu. Autor, wychodząc od starożytnej zasady Prospera z Akwitanii, ukazał ją jako nie tylko możliwą, ale i konieczną podstawę do interpretacji wiary zawartej w tekstach eucharystycznych.

Lektura rozprawy rodzi uznanie, a w konsekwencji prowadzi do podkreślenia merytorycznych walorów osiągnięć. Do nich należy zaliczyć przybliżenie polskiemu czytelnikowi tematów teologiczno-liturgicznych modlitw nad darami Adwentu w Mszale Pawła VI. Trzeba z satysfakcją stwierdzić, że dokonane w dysertacji ustalenia mają znaczny walor naukowej oryginalności w penetrowaniu skarbcza liturgii i zrozumienia jej ciężaru teologicznego jako ilustracji chrześcijańskiej doktryny i praktyki życia oraz żywego źródła mądrości, pobożności i duchowości Kościoła. Bogactwo materiału teologiczno-liturgicznego zostało tu przez Autora wszechstronnie przeanalizowane z zastosowaniem właściwych zasad metodologii naukowej. Prezentacja treści teologicznych potwierdza dobrą orientację Autora w literaturze przedmiotu. Jednym z istotnych walorów recenzowanej monografii jest widoczna we wszystkich rozdziałach kompetencja ks. dr. hab. A. Żądło jako wytrawnego liturgisty, ze swobodą i erudycją poruszającego się nie tylko w polu refleksji ściśle liturgicznej, ale teologiczno-pastoralnej.

Praca jest bardzo starannie przygotowana i zaprezentowana pod względem formalnym. Także od tej strony ujawniła ona dobre przygotowanie metodologiczne jej Autora. Przede wszystkim uderza przejrzysta i logiczna struktura kompozycyjna rozprawy. Twierdzenia są dobrze i obficie udokumentowane, co wskazuje na znajomość literatury przedmiotu, także obcojęzycznej.

Praca może rodzić pewne sugestie, jeśli idzie o język. Najpierw należy stwierdzić, że Autor stanął przed niełatwym zagadnieniem. Studium formuł eucharystycznych w języku łacińskim, nawet przy bardzo dobrej znajomości tego języka, oraz korzystanie z pojęć ściśle liturgicznych nie jest łatwe do oddania w języku polskim. Autor starał się w tej pracy dokładnie analizować pojęcia, tak podawać ich zawartość treściową, aby były zrozumiałe. Niezależnie od tak poważnej trudności, praca jest napisana czytelnie w języku naukowym, ale nie aż tak hermetycznym. Oczywiście nie zawsze udało się uniknąć hermetyczności języka, ale jest to przecież praca naukowa. Niewątpliwie autor ze swobodą porusza się

zarówno po obszarze literatury polskiej, jak i obcojęzycznej, zwłaszcza włoskiej.

Lektura tej książki prowadzi do stwierdzenia, że „książkę profesorską” należy uznać za ważny przyczynek ubogacający teologiczno-liturgiczną refleksję nad euchologią posoborowego Mszału rzymskiego, o którym sam Paweł VI powiedział, że „powinien być studiowany”. Można więc powiedzieć że prezentowane studium tego wąskiego sektora Mszału jest także w jakiejś mierze wypełnieniem testamentu tego wielkiego Papieża. Jest to studium – owoc bardzo uszczegółowionego namysłu nad penetracją, rozumieniem i odczytywaniem tekstów euchologijnych Adwentu. Praca jest niezwykle cennym i solidnym studium lingwistyczno-teologicznym modlitw nad darami Adwentu w Mszałe rzymskim Pawła VI, pierwszym na naszym terenie tak szerokim i gruntownym zaprezentowaniem tej problematyki. Odznacza się niezwykle starannym przygotowaniem zarówno od merytorycznej, jak i formalnej strony, wymaganym przy tego typu pracach naukowych. Jak to już wyżej wskazałem, Autor wypełnił wszystkie istotne elementy formalne. Także dokumentacja naukowa, odsyłacze, zestaw bibliografii nie budzą zastrzeżeń.

Lektura książki przekonuje czytelnika o sensie i potrzebie jej przygotowania. Monografię ks. dr. hab. Andrzeja Żądło, prof. UŚ należy uznać za ważny wkład w teologię liturgiczną, pracę ważną także dla tożsamości tej dyscypliny. To ważna praca i pomoc dla tych wszystkich, którzy zajmują się studium teologii liturgii, studentów i wykładowców, ale także wszystkich tych, którym towarzyszy głębokie przeświadczenie, że przyszłość wiary i Kościoła zależy od liturgii. Zamykając merytoryczną ocenę tzw. książki profesorskiej, pragnę wyrazić przekonanie, że niezależnie od faktu, iż w jej treści jest wątek współbrzmienia z rozprawą habilitacyjną, widoczny w zastosowanej metodzie badań analizowanych modlitw, to jednak przebija przez nią i jakby przeważa duch kontynuowania dzieła rozpoczętego przed habilitacją, polegającego na progresywnym prowadzeniu badań nad przeogromnym bogactwem treści zawartych w studiowanych coraz to bardziej przez ks. A. Żądło tekstach euchologijnych Mszału rzymskiego. Spodziewałbym się nawet przy tej okazji, że dzieła tego nie zakończy ks. Żądło na omawianej tu książce, ale że będzie je kontynuował i publikował swe osiągnięcia w kolejnych tego typu opracowaniach.

